



## Radio Liberty i la preservació de la memòria del poble

Entrevistem a:

*Eva Sans - Cap de Recerca del CCH*



*Restes de Radio Liberty a l'actualitat*

Darrerament, la premsa s'ha fet ressò de la polèmica pel futur de *Ràdio Liberty*, l'antiga emissora dels americans situada a la platja de Pals (Baix Empordà). L'amenaça d'un enderroc imminent, plana sobre aquestes instal·lacions abandonades des de fa anys. Del desinterès de les administracions així com de la feina feta des del CCH, per aconseguir empènyer un projecte de caire europeu arrelat al territori i al parc natural, així com de tots els agents que s'hi han anat sumant, en parlem amb la seva cap de recerca, *Eva Sans*, una de les impulsores d'aquest projecte de natura i patrimoni per la Costa Brava.

## **Com arriba una entitat com el *Cercle Català d'Història* a estar immersa en el cas de Ràdio Liberty a Pals (Baix Empordà)?**

Perquè avui en dia, natura i patrimoni van de bracet. Ho diu Europa i ho diu el sentit comú. Hi ha una necessitat urgent en la nostra societat actual, a recuperar i promoure aquests valors. Cada vegada hi ha més moviments que així ho confirmen arreu de Catalunya.

Si aquesta inquietud ja existia des de la societat civil amb tots els moviments ecologistes que treballen per a la preservació i protecció de la natura, promovent accions en aquest sentit i lluitant amb determinació, ara se li ha sumat la defensa del patrimoni històric i cultural.

### **Per què aquest interès?**

Estem cansats de veure a les xarxes socials, queixes i denúncies per fonts abandonades, pedra seca en estat lamentable, ermites i poblats semi derruïts. Aquests elements formen part del nostre passat històric, són les expressions fetes per l'home en plena natura, la nostra petjada humana i el testimoni i record dels nostres ancestres al llarg dels segles. Cada poble, vila o ciutat és única i especial per les seves pròpies característiques i això no es pot deixar perdre.



*Forn medieval trobat pel CCH en les prospeccions de 2011*

També arribem a Ràdio Liberty per motius de recerca. Nosaltres fem recerca històrica científica. De vegades hi ha coses que no es poden documentar i queden com a hipòtesis, d'altres vegades si es poden demostrar, les pots mostrar amb certesa al món. Però mentrestant, el camí que porta d'un lloc a l'altre és apassionant.

### **Sou els descobridors del jaciment arqueològic de Ràdio Liberty?**

En la recerca al voltant de Cristòfor Colom i el seu controvertit port de sortida, sempre m'agrada dir que *“buscant a Colom vam descobrir la vila marinera de Pals”*.

Si, el vam descobrir i a partir d'aquí s'inicia un llarg camí.

Efectivament, immersos des del 2011, fent recerca a Pals, vam descobrir que dins dels terrenys dels antics americans a Pals, hi havia un poblat oblidat, la *Torre de Pals* que havia quedat enterrat per les dunes de la platja.

El 2014 vam promoure la seva protecció amb la Generalitat de Catalunya. Posteriors treballs geològics i arqueològics que vam realitzar, van localitzar el port de Pals sota el poblat amb una datació que es remunta al S. XIII. Gràcies als americans, les barraques i el poblat dels pescadors han arribat als nostres dies. És un miracle.

És un jaciment singular perquè no n'hi ha cap més d'aquesta tipologia. Gairebé tots es troben desapareguts o amb algunes poques restes integrades en edificacions posteriors.

### **Però Amèrica no és Catalunya. Per què l'interès amb Ràdio Liberty?**

Les relacions amb les altres cultures foranes ens han enriquit com a poble. De sempre. Els fenicis, els grecs, els romans... Tot allò que interactua amb nosaltres és enriquidor, suposa canvi, aporta coses i nous coneixements, noves modes o costums. Tot configura la nostra cultura i la nostra societat.

L'etnologia i la sociologia estudien tot això i saben de la importància de totes aquestes interaccions en l'ésser humà.

L'arribada dels americans a la nostra terra, amb les bases militars que van ubicar en diferents llocs del territori també van suposar canvis en la vida quotidiana dels empordanesos, van fer arribar nova tecnologia a les cases, i van començar a introduir el sistema de vida americà.

### **Per exemple?**

Varen ser els precursors del McDonald's d'avui en dia o del cinema de Hollywood. Aquest és tan sols un dels aspectes d'aquesta interacció. L'altra i molt important, va ser el paper en la història del món de la contribució de Ràdio Liberty per la pau amb la caiguda del teló d'acer.

Ara més que mai, caldria tenir molt present el seu significat, poder-lo explicar i donar a conèixer a les generacions futures i que res caigui en l'oblit.

## **Però la zona és parc natural?**

Sí. Per aquesta raó amb més motiu, no es pot permetre que s'enderroquin i destrueixin les edificacions de Ràdio Liberty tal com vol fer el Govern Central que n'és el titular.

El departament de Costes de la Generalitat té delegades les competències de la seva gestió i a més es troben dins del `parc natural.

El que la gent no sap i cal explicar és que hi ha diverses raons que justifiquen la seva conservació i diverses eines per dur-ho a terme.

## **I quines són aquestes eines?**

En primer lloc, en l'àmbit jurídic, tenim la *Llei del Patrimoni Cultural Català de 1993* de la Generalitat. Aquesta diu que aquells llocs que són d'una especial rellevància històrica han de ser protegits, conservats i posats en valor. L'antiga emissora de Ràdio Liberty com veurem tot seguit, ho és.

En segon terme, hi ha la *Carta Europea de Turisme Sostenible (CETS)*. El parc natural del Montgrí ha renovat la seva acreditació fa poc. Es tracta d'una valuosa eina que aporta directrius i permet revitalitzar els territoris que es troben dins de parcs naturals. El Cercle Català d'Història és també membre col·laborador com a representant de la societat civil, del grup motor de la Carta.

En aquesta es destaca la importància que els parcs continguin patrimoni i diu que aquest ha de protegir, conservar i divulgar. L'àrea de Ràdio Liberty conté un jaciment arqueològic i el patrimoni industrial i arquitectònic dels edificis de la històrica emissora per la qual cosa, no es poden destruir i han de ser posats en valor.

I finalment, perquè existeixen diverses resolucions i mocions polítiques en diversos nivells, aprovades des de fa anys dient que el projecte que s'esdevingués, havia de tenir un ús cultural i natural. Sota el mandat de l'alcalde Comas, ja es va començar a demanar conservar algunes d'aquestes edificacions per recerca i divulgació i per salvar de l'enderroc, les barraques dels pescadors, avui ja protegides.

Des del Congrés també es va peticionar fa anys, igual que per Base LORAN, i actualment, l'Ajuntament de Pals continua defensant i promovent un projecte de futur per Ràdio Liberty que passa per la conservació d'alguns dels seus principals edificis.

## Hi ha algun projecte sobre la taula actualment per Ràdio Liberty?

Després que fos desestimat el projecte Aquam, i coneixedors de l'interès a enderrocar-ho tot, la nostra entitat i *Salvem la Platja de Pals*, vam elaborar un preprojecte que vam presentar abans de l'estiu passat a l'Ajuntament de Pals explicant tots aquests valors que contenia l'àrea de l'antiga emissora dels americans i com era d'important, la posada en valor del conjunt dins el parc natural.



*Instantània d'una de les rutes organitzades pel CCH*

Tots estem treballant per salvaguardar una part de les edificacions i fer-hi confluïr els diversos valors presents a Ràdio Liberty: Un espai pel parc natural, un espai per l'estudi i la divulgació del jaciment i la població dels pescadors de Pals, una àrea representativa de la guerra freda i la memòria històrica, i més espais a determinar amb els palsencs. És el seu patrimoni, la seva història i ells també han de ser escoltats.

Des de llavors, el Consistori lidera aquesta reclamació en converses amb l'Estat i la Generalitat, les quals de forma paradoxal, no estan resultant senzilles. Ens consta que especialment l'Estat, vol tirar a terra pràcticament tot.

## Amb quins problemes us heu trobat?

L'informe per l'enderroc continua avançant, però nosaltres volem ser escoltats i arribar a compromisos. Cal conservar com a mínim l'edifici principal, la parabòlica com a símbol de la veu d'Amèrica i alguns altres espais que es determinin. Demanem arribar a un consens i a una entesa. La consellera Jordà va anunciar que s'escoltaria al territori pel que fa a Base Loran. Cal trobar solucions. Demanem el mateix per Ràdio Liberty.

En tota aquesta lluita, s'han anat alçant més veus des del territori, com les de *SOS Costa Brava* i *Els Amics del Ter*; en la mateixa línia que diem, la de la conservació del patrimoni de les bases dels americans i la seva divulgació. Com deia, la combinació de natura i patrimoni, de recerca i divulgació és la fórmula perfecta per aquests casos.

Si destruïm el patrimoni històric, esborrem la nostra memòria. És aquest l'exemple a seguir?

### **Però pels ecologistes, és millor un espai renaturalitzat, sense construccions.**

No per tots, i com més anem parlant-ho i explicant el que es vol fer, millor ho entenen i després són ells qui també ho defensen. Cal fer tot el que calgui i fer-ho bé. Es pot fer tot i ser perfectament combinable amb el medi ambient i l'ecologia. Ho fan a Europa i nosaltres hem de seguir les seves passes.

Pensem el següent: En primer lloc, i per llei, en tractar-se d'un parc natural, tot allò que vagi a terra ja no es pot aixecar de nou. Si no hi ha un “lloc físic” no podem acollir campus de patrimoni per excavar el jaciment, ni dependències del Parc, ni aules de natura, ni l'espai que doni a conèixer la tasca que va fer Ràdio Liberty per la Pau mundial, ni cap punt d'observació del nivell del mar amb la gravetat del canvi climàtic, ni cap zona de recuperació d'espècies protegides com la stackis marítima, i més greu encara, sense res ni ningú treballant-hi, no hi haurà vigilància, es trepitjaran les dunes, el jaciment arqueològic corre el perill de ser espoliat i vandalitzat i es continuaran fent acampades o encenent focs.

I uns panells informatius no poden suplir tot el que acabo de dir, perquè impossibiliten dur a terme tota aquesta activitat. Volem realment canviar un lloc dinamitzador a la platja de Pals, que ensenyi valors naturals i culturals a la població i als infants i promogui un turisme sostenible tot l'any per un espai previsiblement abandonat i vandalitzat? M'esgarrija només pensar-ho.

### **Per què a la *Pletera* si i aquí no?**

Perquè no és el mateix cas. La *Pletera* no conté cap jaciment arqueològic ni ha estat un lloc històric de rellevància per cap raó. Allò és un cas de pura construcció urbanística, abandonament i deconstrucció. Allà sí que calia actuar com es va fer.



Pensem que estem demanant el que es fa a la resta d'Europa. És aquí que ho veiem com a psicodèlic i això no és normal. Mirem una mica què es fa a fora, o fins i tot al nostre país veí França amb el Conservatori pel Litoral. És extraordinari.

### Quin fou el paper de Ràdio Liberty a Pals?



*La Guerra freda mai va desaparèixer*

Forma part del conjunt d'instal·lacions militars dels americans que es troben en el nostre territori juntament amb la base LORAN de l'Estartit i les instal·lacions auxiliars de Figueres i Roses i el radar de vigilància de la base del Pení. L'antiga emissora Ràdio Liberty de Pals era una de les instal·lacions dels americans situada dins l'actual parc natural del Montgrí, Illes Medes i Baix Ter a la zona nor-

dest de Catalunya. Va ser una emissora de ràdio promoguda pel govern dels Estats Units i finançada per la CIA que propagava la seva veu des de la costa litoral del nord-est de Catalunya fins més enllà del teló d'acer amb l'objectiu de fer caure el règim comunista de l'antiga unió soviètica. **La veu d'Amèrica** es propagava sense aturador a través de les ones del mar gràcies a una ubicació geogràfica excepcional molt estudiada i única que permetia fer arribar sense cap impediment, la informació a l'altra banda del teló d'acer. En aquells moments també, en plena guerra freda, regnaven les polítiques del silenci, la desinformació i els relats, un tipus de comunicació que avui dia coneixem com a *Fake News*, per la qual cosa, el seu paper de transmissor de la informació real sobre el que estava passant, va tenir una enorme transcendència per a la història.

### En que es diferencia de la Base Loran?

La base LORAN era una estació auxiliar d'emissió de radionavegació per a la mar mediterrània, construïda a l'Alt de la Pedrosa de l'Estartit, municipi pertanyent a Torroella de Montgrí.

El seu nom respon al sistema de posicionament i navegació Loran (Long Range Navigation) que es basava en ones de ràdio de baixa freqüència i que en aquest cas triangulava amb les bases de Lampedusa (Itàlia) i Kargaburum (Turquia). Formava part de la guarda de costes dels Estats Units que controlaven els moviments de vaixells en aigües europees i informaven el govern dels Estats Units d'Amèrica.



*Estat actual de la Base Loran*

### **Quan van tirar a terra les torres metàl·liques de la platja de Pals, molta gent se'n va alegrar.**

Si, com passa en totes les coses, hi ha tota mena d'opinions. Per la gent partidària dels paisatges naturals, òbviament no li agradava gens tenir al davant aquelles torres imponents quan s'anaven a banyar a la platja de Pals. Hem de pensar que l'emissora de Pals, era la més potent de totes les que els Estats Units tenia repartides per tot el món gràcies als sis transmissors d'ona curta de 250 quilowatts cadascun que arribaven a 3.000 quilòmetres de distància. Se sap que entre totes les torres metàl·liques d'entre 59 i 169 metres d'alçada, la potència total sumava 1500 quilowatts. Aquesta increïble fita tecnològica encara la fa més especial i de gran interès per tot el que va representar i significar.



## **I què me'n diu dels seus admiradors?**

Els seus defensors, en canvi, eren més aviat el perfil de gent del món tecnològic, els treballadors de l'emissora i gent que li agradava especialment l'skyline tan peculiar que tenia aleshores, la platja de Pals.

Jo tenia amistat amb un dels seus antics treballadors, el “Sr.Montero” que es trobava jubilat en aquells moments. Era un ex treballador apassionat i enamorat de la seva feina a Ràdio Liberty.

*Ant*



## **Un desig?**

Veure realitzat aquest extraordinari centre de recerca i divulgació, per posar-lo al servei de la gent. Poder gaudir-lo i que la gent el gaudeixi. Treballar perquè cada dia sigui un dia més a favor del coneixement i la conscienciació. No hi ha res impossible i està a les nostres mans materialitzar-lo.

**Joaquim Ullan - Març 2022**